

Lengyel László

: Városi Múzeum, Óbecse

EGY ELFELEDETT BUDAI FESTŐMŰVÉSZ

A Forgotten Painter from Buda

Korhecz Papp Zsuzsanna: *Stettner Sebastyén budai festőművész; Budimski slikar Sebastijan Štetner; Sebastian Stettner, Kunstmaler aus Buda*. Városi Múzeum, Szabadka, 2012

A kiadvány már eredendően egy *rara avis*. Egyrészt azért, mert vajdasági múzeumi restaurátor munkáját tartalmazza, másrészt pedig azért, mert nemcsak tartalmaz, hanem a támogatások révén szép és reprezentatív könyv készülhetett el.

A monográfia egy méltatlanul elfeledett barokk festőművésznek, Stettner Sebastyénnek (1699–1758) csak töredékeiben ismert életművét foglalja össze. Mint ahogyan azt a szerző a bevezető első mondatában megjegyzi, a művészetmonográfiák megírását általában több évtizedes kutatómunka előzi meg, ami Korhecz Papp Zsuzsanna esetében „csupán” másfél évtizedet tett ki. Ki is volt Stettner Sebastyén? Tevékenysége során vajon a nagymester, a mester, a festőművész vagy a festő státusz/megszólítás illett-e rá; e kérdés megvitatása a történelmi időszak távlatából talán már nem is releváns dolog.

A *Stettner Sebastyén élete* című fejezetben a monográfia szerzője közli mindazokat az eddig felkutatható adatokat, amelyeket a bajor származású festő életéről be tudott gyűjteni. Egyetlen műve sincs szignálva, opusa kizárólag stíluskritikai és technikátörténeti úton, valamint a fennmaradt dokumentumokból azonosítható és vázolható fel. A szerző megkísérli rekonstruálni Stettner működésének helyszíneit, így a mű első részében nyomon követhetjük a mester tevékenységének főbb állomásait. Nyilvánvalóan azok az oltárképek okoztak a legtöbb fejtörést és utánajárást, amelyeknél kizárólag a „festésmód stílusértékű hasonlósága” alapján tudta a szerző elvégezni a festmény azonosítását.

A kitartó munkával begyűjtött és szakszerűen feldolgozott adatok rengeteg támpontot

nyújthatnak a barokk festészet átfogó jellegű bemutatásához, illetve az eddig háttérbe szorult kutatások elindításához. A szerző ugyanis, bár visszafogott hangnemben, de kitér a megsemmisített barokk kulturális örökség jelenségére; a felújítás/modernizálás örve alatt lezajlott pusztítás példáira is. Ugyancsak külön érzékenységgel ábrázolja a 18. századi budai „kőművescéhek” életét, ahol önálló festőcéhek hiányában ez foglalta össze a festőket, szobrászokat és az asztalosokat. Korhű képet kapunk a céheken belüli viszonyokról, ahol sok esetben könyörtelen módon tartották fenn a hierarchiát, a szakmai rendet és titoktartási kötelezettséget. A képiró műhelyekben készült termékek szabadabb piaci áramlásával ellentétben a munkaerő igen kemény helyhezkötöttsége volt jellemző erre a korra. A társadalmi és gazdasági okok és mindenekelőtt az anyagiak hiánya eredményezte, hogy az egyház, a városi hatalom helyi mestereket kezdett alkalmazni, ami változást hozott e rétegnek a műértékekhez, a kulturális és művészeti alkotásokhoz való viszonyulásában.

Korhecz Papp Zsuzsanna szakmai alázatának tudható be az is, hogy a restaurátorok és a restaurálási munkálatok, folyamatok jelentőségét szerény visszafogottsággal értékeli Stettner Sebestyén képeinek megmentésében, felfedezésében és beazonosításában. A kulturális köztudatban nemigen publikus az a tény, hogy a restaurátorok-konzervátorok ténykedésükkel, a munkájuk során feltárt, felfedezett adatokkal mekkora mértékben járulnak hozzá egy-egy műalkotás helyreállításához. Erről a művészettörténet, a régészet, a tárgyi néprajz elkutatói elvértve tesznek említést; a „kiszolgáló tevékenységet” elvégző restaurátoroknak-konzervátoroknak pedig ritkán áll módjukban kifejezésre juttatni szakmájuk eredményeit, amelyek eredményeképpen egy-egy projekt/felfedezés vagy műtárgy kiteljesedik. E jelenség még talán a régműltből átörökölt céhmentalitás hozadéka.

Ezért is hangsúlyozhatjuk újfent a kiadvány rendhagyó jellegét: akár szemléleti áttörésként, attitűdváltásként is értelmezhetjük, amely a térségünkben oly régóta jelen levő kishitűséggel és kisebbségiséggel szemben reprezentatív módon ad teret a vajdasági restaurátor-konzervátor szakmának. A kiadványban jól érezhető ez a hozzáállás a témakört általánosságban érintő *A magyarországi emeletes barokk főoltárok* című fejezetben. Itt konkrét példákkal mutatja be a szerző az oltárok történetét, azok elkészítésének bonyolultságát, valamint a kész alkotások *megmaradásának* és *meg nem maradásának* feltételeit, körülményeit és okait. A gazdag írott adatok mellett figyelmet érdemel az illusztrációs képanyag is, ugyanis egész oldalas nagyságban láthatjuk a nagyszombati, a szegedi, a váci és a szolnoki emeletes barokk főoltárokot.

A *Stettner Sebestyén művészete* című fejezet tartalmilag és módszertanilag is szerves egységként épül az előző fejezet általános érdekű ismereteire. A lehetséges fellelt adatok alapján megismerhetjük festőnk, aranyozómesterünk és sok esetben pusztán bedolgozó munkásemberünk élet- és munkakörülményeit, az

alkotások elkészítésének társadalmi, etikai, stiláris, technológiai és anyagi meghatározóit. Ebben a fejezetben a szerző bemutatja a szegedi, a szabadkai, a pesti, a budai, a nagykanizsai, az esztergomi és a kalocsai munkálatokat, melyekben Stettner is részt vett. Itt is jelentős szerepet kapott az illusztrációs képanyag, melyet pontos, részletekbe menő és gazdagon adatolt magyarázat kísér.

A *Stettner Sebastyén festéstechnikája* című fejezet szövegén érezhető leginkább a monográfia-szerző személyes hangja, ahogyan a kidolgozás során kama-toztatni tudta a szakmájához legközelebb álló témakör lehetőségeit. Itt nemcsak a bemutatott mester jártasságát, hanem a saját szakmai kompetenciáit is meg tudja csillantani. Nyíltan és részletesen ír a festészettechnológia rejtett, valamikor titkolt részleteiről, párhuzamot von a nagyobb centrumok munkamódszerei és Stettner budai lehetőségei között. Talán a szűkös anyagi körülmények kényszerítő hatásának köszönhetően lettek az itteni mesterek alkotásai tartósabbak, stabilabbak, ugyanis ezek elkészítésében maga a mester végezte a munkát az alapozástól a festmény befejezéséig. Feltehetően azért válhattak ezek a technikák önmagukkal kompatibilisakká, mert az alapozáshoz használt gyanta és egyéb adalékok, valamint a festék kötőanyagai tartalmaztak némi vegyi kapcsolódást is. A nagyobb műhelyekben a munkálatok szétválasztása – vakrámakészítés, vázszonalapozás, a téma felvázolása, a festés, a csomagolás, a szállítás, a szerelés stb. – nem mindig vált a kész alkotás előnyére. Stettner mester technológiai jártasságára konkrét utalás is történik, amikor példaképp a bajai Rókus-kápolnában lévő Skapulárés Szűzanya oltárképének (1755) majdhogynem sértetlen és stabil állapotát szembeállítja az 1802-ben készült Pestis-szentek (ugyanebben a kápolnában lévő) főoltárképpel, melynek szinte a fele megsemmisült.

A *Katalógus* cím alatt megtaláljuk a szerző által feldolgozott alkotások művészettörténeti és képzőművészeti szempontból egyaránt szakszerű – az átlagos érdeklődő számára is érthető, olvasmányos – leírásait, valamint az egész oldalas reprodukcióit is. Sajnos néhány helyen elmaradtak a képalírások, amelyek főleg a kinagyított részletek visszavonakoztatását kissé megnehezítik.

Külön ki kell hangsúlyoznunk azt, hogy a monográfia szövege teljes terjedelmében szerbül és németül is olvasható, ennek köszönhetően ez a kiadvány méltányosan képviseli a Szabadkai Múzeum szakembereinek kiváló munkáját, mind szerb nyelvterületen, mind pedig nemzetközi szinten.

Érdekessége a kiadványnak, hogy a jegyzetek, a mellékletek, a szakirodalom (amelyek szintén három nyelven íródtak) oldalszám szerint a *Katalógus* elé vannak beszerkesztve, a tartalomjegyzékben viszont utána kaptak helyet. Az említett részekben megtalálhatjuk a számunkra szükséges adatokat, ellenben kell hozzá egy kis játékos kedv, ugyanis az adatok mind a három nyelven „össz-szeolvasztva” lelhetők fel. Megjegyzendő még, hogy a kitűnően megtervezett könyvfedél tervezőjére nem derül fény az impresszumból.

Az olvasó – mintegy kiegészítő ajándékként – a könyvben egy CD-t is talál, amely *Restaurálások, restauracije* címmel végigvezet a munkafolyamatokon. Módszertani szempontból is kiváló ennek az anyagnak a bemutatása: konkrétan az, hogy mit, hol, kinek és hogyan kell, lehet és szabad bemutatni. Helyénvaló továbbá a szerzőnek az a döntése, hogy az írott szövegben a restaurálásra átadott festményeknek csak az átvételi állapotát adja közre, ezzel is védve a szakmát a sarlatánok próbálkozásaitól, melyekkel sajnálatos módon nap mint nap találkozhatnak a képzett restaurátorok-konzervátorok. A képmelléletek viszont annál többet felfednek a szakmában jártasak számára; míg a pusztán érdeklődők a képalírások révén nyerhetnek betekintést az eljárások komolyságába és bonyolultságába. Néhány szakkifejezés felsorolásával – a teljesség szándéka nélkül – érdemes kitérni arra is, hogy Korhecz Papp Zsuzsanna itt felvillantja a szakma nyelvi érdekességeit is: lumineszcens felvétel, kitömített festmény, kutatóablak, mintavételi hely, rétegcsiszolat, makrofelvétel, félig feltárt állapot, súrló felvétel stb.

Ha magában a monográfiában nem is kaptak/kaphattak helyet ezek a részletek, a CD-melléklet nagyon is indokolt, ugyanis így válik kerek egészzé a kiadvány, mely nemcsak a felfedezett és közreadott alkotásokat tárja elének, hanem rálátást biztosít ennek a felfedező munkának az összetettségére, bonyolultságára, szépségére. Arra is rámutat, hogy a hozzáértés mellett mekkora szakmai együttműködés és sokoldalú összefogás szükséges az eredményes munkához. Ez tapasztalható meg a jelen monográfia esetében is, melyre méltán hivatkozhat a szerzőn és a Szabadkai Múzeumon kívül a műalkotásokat feltve őrző restaurátortársadalom is.